

Шрагіна Л. І.

докторка психологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки,
Одеський національний економічний університет, Україна.

Ракович І. А.

студент першого курсу,
факультет економіки і управління підприємством,
Одеський національний економічний університет, Україна.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПСИХОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ ШТУЧНИХ СИСТЕМ

Розроблена Л.І.Шрагіною та М.Й.Меєровичем теорія розвитку штучних систем (ТРШС) включає в себе як один з елементів теорію рішення винахідницьких завдань (ТРВЗ), розроблену Г.С.Альтшуллером для пошуку вирішення проблем, що виникають у технічних системах при спробі покращити їх функціональні параметри. Завдання, яке поставив собі Г.С.Альтшуллер – формалізувати розумові процеси, що відбуваються при пошуку найбільш ефективного вирішення проблеми з метою створення алгоритму такого пошуку, було ним у принципі вирішено у 80-ті роки ХХ ст. виявленням та формулюванням законів розвитку технічних систем. При цьому було висловлено ідею, що дія цих законів може поширюватися на всі штучні системи.

Аналіз причин появи, функціонування та розвитку великої кількості різноманітних штучних систем, проведених Л.І.Шрагіною та М.Й.Меєровичем, підтвердив правомірність цієї ідеї та призвів до розробки функціонально-системного підходу як методологічної бази теорії розвитку штучних систем (ТРШС) та формулювання законів їх створення та розвитку [1, 2].

Однією з таких систем є штучний інтелект (ШІ), який в науці ще не має однозначного означення, але впровадження якого швидко стало трансформаційною силою в різних наукових та практичних сферах діяльності людства [3]. Основна потреба, заради якої створюється штучний інтелект як комп'ютерні програми та алгоритми, здатні розв'язувати складні задачі, цілком аналогічна тій, яку поставив собі Г.С.Альтшуллер, створюючи ТРВЗ: на основі аналізу великого масиву інформації виявити та формалізувати процеси, подібні до тих, які вирішує людський мозок. Це дає нам підставу означити ШІ як галузь комп'ютерних наук, що займається розробкою систем, здатних виконувати завдання, що вимагають інтелектуальних здібностей.

У науковій психології штучний інтелект використовується при дослідженні природи когнітивних функцій людини, таких як сприйняття, увага, пам'ять, мислення, розумові процеси та здібності з метою моделювати їх та відтворювати штучно. У практичній психології – для опису феноменів,

що виникають при спостереженні за поведінкою людини та їх впливом на інтелектуальні здібності [4].

Впровадження штучного інтелекту створило велику кількість нових можливостей, які допомагають психологам у їхніх дослідженнях і практиці. Огляд літератури показав, що найбільш широко їх діапазон представлений у роботі Sebastian Vaida [5].

Як позитивні фактори, які дає використання ШІ в психології, Sebastian Vaida виділяє насамперед здатність скоротити час, необхідний для дослідження та оцінки стану пацієнта з метою призначення персоналізованого лікування. Аналіз великих обсягів даних також дає можливість виявляти кореляції, які можуть бути непомітними для дослідників-людей, і тим самим прискорити розробку ефективніших методів лікування психічних розладів.

Як інші позитивні чинники автори виділяють такі:

- можливість використання ШІ для розробки та проведення автоматизованих психологічних оцінок онлайн, що дає можливість зробити психотерапію доступнішою для людей з низьким доходом або тих, хто живе у віддалених місцях;

- створення налаштувань віртуальної реальності для терапевтичних сеансів, що дозволяє пацієнтам долати свої страхи, соціальну чи генералізовану тривогу у контрольованому та безпечному середовищі;

- раннє розпізнавання психічних розладів;

- прогнозне моделювання для ідентифікації людей, які можуть наражатися на ризик розвитку психічних розладів;

- аналіз писемного та усного мовлення при проведенні психотерапії для кращого розуміння своїх клієнтів;

- аналіз почуттів (емоційний ШІ) з метою виявлення зміни у настрої чи стані психічного здоров'я пацієнта, та інших можливостей [3, 5, 6, 7].

Даний перелік показує, що в цілому інтеграція ШІ в психологію означає зміну парадигми персоналізованого догляду та створює інноваційні підходи до раннього втручання та підтримки в лікуванні, відкриваючи нові горизонти для розуміння, діагностики та лікування психічних захворювань.

При цьому багато науковців попереджають про можливі ризики при використанні ШІ в практичній діяльності. Ці ризики пов'язані як мінімум з трьома проблемами:

1. Оскільки комп'ютерну програму створює конкретна людина зі своєю уявою про зміст та оцінку міжособистісних стосунків, наскільки істинна та інформація, яка отримана в результаті обстеження пацієнта по його програмі?

2. Чи не приведе ШІ, враховуючи індивідуальність людини у найрізноманітніших сферах її життєдіяльності, до споживацької стратегії, розслабляючи його волю до самовдосконалення та самоперевершення?

3. Як повинні змінитися зміст та методи професійного навчання майбутнього лікаря? [5, 6, 7]

І ще один ризик, суто філософський, надсистемний, який пропонує приймати до уваги теорія розвитку штучних систем – прогнозування наслідків: оскільки кожен розум кінець-кінцем бажає стати вільним та

незалежним, то чи не стикнеться колись людство з істотами, наділеними розвинутим ШІ, як з рівнозначними, і якими можуть бути наслідки їх взаємовідносин...

Розробка і використання штучного інтелекту як інструменту пізнання внутрішнього світу людини підвищує функціональність психології як науки та практики, що відповідає основному закону теорії розвитку штучних систем.

Список використаних джерел:

1. Максименко С.Д., Меєрович М.Й., Шрагіна Л.І. Системне мислення: формування і розвиток: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія». 2020. – 251 с.
2. Л.І. Шрагіна, М.Й. Меєрович. Штучні системи: теорія створення та розвитку. Монографія. Одеса: Бондаренко М.О., 2023. – 208 с.
3. Як створюється штучний інтелект.
URL: <https://lemon.school/blog/yak-stvoryuyetsya-shtuchnyj-intelekt>
4. ПСИХОЛОГІЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ.
URL: <https://www.psykholoh.com/post/%D1%88%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D1%86%D0%B5>
5. Sebastian Vaida. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PSYCHOLOGY. *Research Gate*. URL: <http://surl.li/twvno> (date of access: 17.05.2024).
6. Mehrabi N., Morstatter F., Saxena N., Lerman K., Galstyan A., A. survey on bias and fairness in machine learning, ACM Computing Surveys (CSUR). 2021. № 54. (6). P. 1–35.
7. Riva G, Wiederhold B, Di Lernia D, Chirico A, Riva Ef, Mantovani F, Cipresso P, Gaggioli A, Virtual reality meets artificial intelligence: the emergence of advanced digital therapeutics and digital biomarkers, *Annual Review of CyberTherapy and Telemedicine*, 2019. № 17. P. 3–11.